

Cakkhupālattheravattu – Příběh Thery Cakkhupāly

Khuddakanikāya – Dhammapada

1. Yamakavagga - 1. Dvojice

*Manopubbaṅgamā dhammā,
manoseṭṭhā manomayā;
manasā ce paduṭṭhena,
bhāsati vā karoti vā;
Tato naṃ dukkhamanveti,
cakkamiva vahato padaṃ.*

Mysl je předchůdce všech jevů,
mysl je základem, mysl je tvůrcem,
s myslí znečištěnou
kdo hovoří, kdo jedná,
toho strast následuje
jako kolo za tažným zvířetem.

Překlad pāli:

manopubbaṅgamā: předchozí myšlenky; *dhammā* jevy; *manoseṭṭhā*: převládající myšlenky; *ce*: tedy; *paduṭṭhena*: zkažený, znečištěný; *manasā*: myšlenka; *bhāsati*: mluví; *karoti vā*: nebo jedná; *tato*: kvůli tomu, *dukkhaṃ*: strast, utrpení; *naṃ*: ten; *anveti*: následuje; *vahato padaṃ*: kopyto tažného zvířete; *cakkamiva*: kolo vozu.

Komentář:

Manopubbaṅgama dhamma: všechny mentální jevy mají mysl jako svého předchůdce v tom smyslu, že mysl je nejdominantnější a je příčinou dalších tří mentálních jevů, jmenovitě citění (*vedanā*), vnímání (*saññā*) a mentálních formací (*saṅkhāra*). Tyto tři mají mysl nebo vědomí (*viññāna*) jako svého předchůdce, jako svého tvůrce.

Manasā: zde znamená záměr nebo vůle (*cetanā*); touha vede člověka k tvorbě činů, dobrých i zlých. Tato vůle a výsledné činy tvoří *kamma*; a tyto činy (*kamma*) přináší dobré nebo zlé následky (*vipāka*).

Dukkha: v tomto kontextu *dukkha* znamená strast, utrpení, fyzická nebo mentální bolest, neštěstí, neuspokojení, zlé následky a znovuzrození v nižších rovinách existence nebo v nižších vrstvách lidské společnosti, pokud bychom se narodili v lidském světě.

Cakkhupāla byl v jedné ze svých minulých existencí lékařem. Jednou záměrně nechal oslepnout jednu ze svých pacientek. Ta mu slíbila, že se stane jeho otrokem spolu se svými dětmi, pokud se její oči zcela vyléčí. Ze strachu, že ona a její děti se budou muset stát otroky, lékaři lhala. Řekla mu, že se jí oči zhoršují i když ve skutečnosti již byli úplně vyléčené. Lékař věděl, že ho klame, a tak jí z pomsty dal další mast, která ji úplně oslepila. V důsledku tohoto zlého skutku přišel lékař ve své pozdější existenci mnohokrát o zrak.

Namo tassa bhagavato arahato sammā sambudhassa
Pozdrav jemu, Vznešenému, oprostěnému, úplně a zcela probuzenému.

PŘÍBĚH THERY CAKKHUPĀLY

*Mysl je předchůdce všech jevů,
mysl je základem, mysl je tvůrcem,
s myslí znečištěnou
kdo hovoří, kdo jedná,
toho strast následuje
jako kolo za tažným zvířetem.*

Kde bylo toto morální poučení sděleno? V Sāvattihī. A o kom vypráví? O Cakkhupāla theru.

Říká se, že v Sāvattihī žil bohatý hospodář jménem Mahāsuvanna; měl velké bohatství a vlastnil mnoho věcí k potěšení, neměl ale žádné děti. Jednoho dne se vydal ke koupacímu ghātu¹, vykoupal se a při cestě zpět spatřil u cesty velký strom s rozložitými větvemi. Pomyslel si: „Tento strom musí být ovládnutý duchem velké moci.“ Nechal kolem něj vyčistit půdu, ohradil ho plotem a posypal pískem. Poté strom ozdobil vztyčenými praporky a transparenty a vyslovil přání: „Pokud se mi narodí syn nebo dcera, prokážu ti velkou čest“ a vrátil se zpět.

Později bylo v lůně jeho ženy počato dítě a hospodář nechal provézt obřad pro ochranu plodu. Po uplynutí deseti lunárních měsíců žena porodila syna. Protože se kupec domníval, že dostal syna kvůli stromu, který ošetřoval, dal mu jméno *Pāla*. Později dostal dalšího syna, kterého pojmenoval *Cullapāla*, a (prvorozeného) pojmenoval *Mahāpāla*². Když dosáhli plnoletosti, nechal je oba zavázat manželským svazkem.

V té době Vznešený, který roztočil kolo Dhammy a uvedl lidi na cestu vedoucí k osvobození právě cestoval a zastavil se ve velkém klášteře Jetavana. Ten dal postavit Anāthapiṇḍika, velký bankéř tím, že utratil jmění ve výši padesáti čtyř milionů korun.

Tathāgata strávil pouze jedno období dešťů v klášteře, který nechal postavit jeho stošesedát tisíc příbuzných – osmdesát tisíc z matčiny strany a osmdesát tisíc z otcovy strany. Devatenáct deštivých období (*vassa*) strávil v klášteře Jetavana, který nechal postavit Anāthapiṇḍika, a šest deštivých období v klášteře Pubbārāma, který nechala velkoryse vystavět Visākhā ve výši dvaceti sedmi milionů korun. Díky mimořádným zásluhám obou rodin tak prožil dvacet pět dešťových období v blízkosti Sāvattihī. Anāthapiṇḍika i Visākhā, (významná Buddhova laická stoupenkyně), chodily pravidelně dvakrát denně navštívit Tathāgatu, a nikdy nešly s prázdnými rukama, protože věděly,

1. Koupací gháty jsou náspy vytvořené z kamenných desek podél břehu posvátné řeky, kde poutníci provádějí rituální omývání.

2. *Mahāpāla*: *culla* - malý, *mahā* - velký. Neboť oba hospodářovy synové dostali jméno *Pāla*, starší byl pojmenován *Mahāpāla* a mladší *Cullapāla*.

že mladí novicové uvrhnou pohled na jejich ruce; ráno ho obdarovávali jídlem a odpoledne přinášeli pět druhů léků a osm druhů nápojů. Kromě toho, byla v jejich sídlech zřízena stálá místa pro dva tisíce mnichů. Z jídla, pití a léků, jim bylo poskytnuto tolik, kolik si kdo přál.

Anāthapiṇḍika však nikdy nepoložil Vznešenému žádnou otázku. Uvádí se, že nepoložil žádnou otázku v domnění, že „Tathāgata, jemný Buddha, něžný princ, kterým byl, by se cítil unaven, kdyby mi měl vyložit Dhammu“ s pomyslením: „Tento bankéř mi byl dobrodincem“. Nyní, jakmile se bankéř usadil, Vznešený si pomyslel. „Tento bankéř mě střežil tam, kde jsem nepotřeboval střežit. Během čtyř *asankheyya*³ a sto tisíc *kappa*⁴, kdy jsem si oholil svou ozdobenou a oděnou hlavu, vydloubl si oči a roztrhl srdeční sval, zřekl se svých dětí a manželky drahé jako život, naplnil dokonalosti (*pāramī*), abych mohl vyučovat Dhammu druhé. Tento člověk mě střeží tam, kde nepotřebuji žádnou stráž.“ A následně pronesl vznešenou rozpravu.

V té době žilo v Sāvattihī sedm milionů lidí. Z nich se pět milionů žáků poslechem Buddhových vznešených rozprav stalo poučenými; pouze dva miliony zůstali nepoučenými. Z nich měli poučení žáci na práci pouze dvě věci – před snídaní obdarovávali a po snídani se odebrali naslouchat Dhammě přinášejíce sebou parfémy, věnce, oblečení, léky, nápoje atd.

Jednoho dne *Mahāpāla*, když uviděl poučené Buddhovy žáky, jak přicházejí do kláštera s parfémy, girlandami a jinými dary v rukou, se zeptal, kam ti lidé jdou, a když se dozvěděl, že „naslouchat Dhammě“, řekl si: „Půjdu také.“ A když přišel k Vznešenému, pozdravil ho, poklonil se a usedl stranou.

Buddhové při výuce Dhammy následují a dodržují podpůrné znalosti pro přijetí útočiště, osm bodů výcviku, ordinaci atd. a vyučují Dhammu v souladu se zájmy druhých. Proto toho dne Vznešený dodržoval svou podpůrnou kvalitu a při učení Dhammy pronesl významnou rozpravu o dobrotivosti, rozpravu o mravnosti, rozpravu o božských říších; odhalil zlo, nízkost a strast pramenící z touhy a výhody zřeknutí se touhy. Když to hospodář *Mahāpāla* uslyšel, pomyslel si: „Ani synové a dcery, ani bohatství nenásledují člověka odcházejícího na onen svět; dokonce ani tělo samotné s ním neodchází. K čemu je mi rodinný život? Zřeknu se světa.“ Na konci rozpravy prokázal úctu v leže Vznešenému a požádal ho o přijetí do řádu. Mistr se ho poté zeptal: „Nemáš žádného příbuzného, kterého by bylo vhodné požádat o svolení?“ „Mám mladšího bratra.“

Vznešený odpověděl: „Tak ho prosím požádej o svolení.“ *Mahāpāla* souhlasil a řekl: „Ano“, uklonil se Mistrovi a vrátil se domů. Poslal pro svého mladšího bratra a řekl mu: „Drahý, ať už je v této rodině jakékoliv bohatství, ať už živé nebo neživé, to vše máš nyní na starost, postarej se o to.“ „A co ty, pane?“ „Já se zřeknu světa a přijmu útočiště u Vznešeného.“ „Co to říkáš, bratře? Když zemřela matka, stal jsi se mi ty matkou; když zemřel otec, byl jsi ty mým otcem. V našem domě je mnoho bohatství. Je možné konat záslužné skutky, i když žijeme v domácnosti. Neodcházej.“ „Drahý, slyšel jsem vznešené

3. *Asankheyya*: je číslovka nemající v češtině ekvivalent. Přibližný překlad je nespočet, uvádí se, že pravděpodobně se jedná o číslo se 140 nulami, tzn. 10 na stočtyřicátou.

4. *Kappa*: věk, éon nebo světový cyklus, doba trvání existence vesmíru od jeho vzniku do jeho zániku.

učení Mistrovo, který učí Dhammu, která je dobrá na začátku, uprostřed i na konci, přinášející tři nádherná a jemná znamení. Tuto Dhammu není možné uskutečnit, dokud člověk žije v domácnosti; zřeknu se světa, drahý“. „Bratře, jsi ještě mladý, ve stáří se můžeš vzdát světa“. „Drahý, ruce a nohy starého člověka neposlouchají a nejsou pod jeho kontrolou, o příbuzných ani nemluvě. Jak by mohl takto oslabený člověk praktikovat Dhammu? Proto neučiním, oč mě žádáš; opustím svět, drahý, a přijmu mnišské sliby“.

Přestože jeho bratr plakal, Mahāpāla odešel k Vznešenému a požádal ho o přijetí do mnišského řádu. Poté, co obdržel nižší a posléze vyšší ordinaci, prožil pět deštivých období (*vassa*) pod vedením svého učitele a preceptora a po ukončení *vassa* oslavil svátek *Pavāraṇā*⁵. Poté přistoupil k Vznešenému, poklonil se a oslovil ho: „Ctihodný pane, kolik je v tomto společenství 'jha'?"⁶

Thera Cakkhupāla

„Jsou pouze dvě jha, mnichu – jho učení se a jho vhledu.“ „Které je, Ctihodný pane, **jho vědomostí** a které **jho vhledu**?“ „Učení se jedné nebo dvěma *Nikāya* (sbírka textů), nebo všem Buddhovým rozpravám tvořícím tři *Pitaka*⁷ podle vlastního chápání, zapamatování, diskutování o nich a jejich recitování – to se nazývá **jho vědomostí**. Uskutečnění arahatství obyčejného života, který má potěšení z žití v odlehlém příbytku, rozvíjí vhled pomocí vytrvalosti a upevňuje pocit zániku a úpadku ve vztahu k tělu – to se nazývá **jho vhledu**.“

„Ctihodný pane, ve stáří jsem se zřekl světa, jho vědomostí nezvládnou, zvládnou však jho vhledu; laskavě mi prosím zadej meditační předmět.“

Vznešený mu zadal předmět meditace vedoucí k arahatství. Mahāpāla se Mistrovi poklonil a šel hledat mnichy, kteří by ho mohli doprovázet, - našel jich šedesát. Vydal se s nimi na cestu a putoval dvacet *yojana*⁸, až dorazil do velké pohraniční vesnice, do níž spolu s družinou vstoupili pro almužnu. Lidé, kteří si všimli, že mniši dodržují praxi odříkání, se v duchu zaradovali, rozprostřeli místa na sezení a pozvali mnichy, aby se posadili. Podávali jim chutná jídla a dotazovali se, kam vznešení mniši putují, a když jim bylo řečeno „na nějaké pohodlné místo“, mudrci z vesnice se tak dozvěděli, že jejich ctihodní mniši hledají místo k pobývání pro období dešťů. Odpověděli jim se slovy:

5. *Pavāraṇā*: znamená konec tří lunárních měsíců období *vassa*. V tento den musí každý mnich (*bhikkhu*) a mniška (*bhikkhuni*) předstoupit před komunitu mnichů (*Saṅgha*) a doznat přestupek, kterého se mohl během období *vassa* dopustit.

6. *Jho*: Jho nebo též jaṃmo je část postroje tažných zvířat, která přenáší tažnou sílu na pluh. Zprvu patrně jen dřevěná tyč upevněná jednomu zvířeti přes čelo, později různě tvarovaná, která spojuje dvě zvířata do páru. Upevňovalo se na čelo, za rohy nebo před kohoutek.

7. *Tipitaka*: ‚Tři koše‘, je název tří hlavních částí pálijského kánonu. *Tipitaka* zahrnuje 1. ‚Koš disciplíny‘ (*Vinaya-pitaka*), pojednávající o řádových pravidlech, 2. ‚Koš rozprav‘ (*Sutta-pitaka*) a 3. ‚Koš vyšší nauky‘ (*Abhidhamma-pitaka*), představující Buddhovo učení ve filosoficky systematizované podobě.

8. *Yojana*: je míra vzdálenosti, která se používala ve starověké Indii, Thajsku a Myanmaru. *Joyana* je asi 12–15 km.

„Ctihodní pánové, pokud zde vznešení mniši zůstanou tyto tři měsíce, rádi bychom i my přijali Útočiště a body výcviku“. A pomysleli si: „V závislosti na tomto společenství najdeme cestu z koloběhu existencí.“ Všichni věřili, že se jim to podaří. Poté, co získali od mnichů souhlas, opravili klášter a poskytli jim celodenní ubytování. Mniši chodili pravidelně do vesnice pro almužnu (*piṇḍapāta*)⁹. Tehdy k nim přistoupil lékař a učinil jim nabídku: „Ctihodní pánové, v místě obývaném mnoha lidmi zcela jistě propukne nemoc. Pokud se objeví, prosím, informujte mě; budu vás léčit.“

V den, kdy začínalo období dešťů, se stařešina obrátil k oněm mnichům a požádal je. „Ctihodní bratři, v kolika pozicích strávíte tyto tři měsíce?“ „Ve čtyřech, Ctihodný pane,“ (ve stoje, v chůzi, vsedě, vleže). „Je to správné, bratři? Neměli bychom být vytrvalejší? - my, kteří jsme přijali předmět meditace od živého Buddha; Buddha zcela jistě nelze potěšit podvodem – může je spokojit jen člověk s dobrým úmyslem; pro toho, kdo je nedbalý, jsou čtyři stavy bídy jako vlastní dům; buďte vytrvalí, bratři.“ „A ty?“ Ctihodný pane?“ „Svůj čas budu trávit ve třech polohách – svá záda neprotáhnu.“ „Dobře, ctihodný pane, kéž jsi vytrvalý.“

Když uplynul první měsíc, začal *thera*¹⁰, který si odpíral spánek, trpět oční chorobou. Z očí mu vytékaly proudy slz, podobné proudům vody z netěsnící nádoby. Přesto se celou noc věnoval svým mnišským povinnostem, za úsvitu vstoupil do svého příbytku a usadil se k meditaci. Když nastal čas na *piṇḍapātu*, přišli mniši za *therou* a oznámili mu, že je čas jít pro almužnu. *Thera* jim dal pokyn, aby mu vzali almužní mísu a roucho se slovy: „Mniši, vezměte moji mísu a roucho,“ a vydal se na cestu. Mniši, když viděli, že mu z očí stékají slzy, se zeptali: „Ctihodný pane, co se děje?“ „Mé oči jsou zasaženy větrem, bratři.“ „Ctihodný pane, nenabídl nám lékař své služby? Budeme ho informovat.“ „Běžte, bratři.“

Mniši o situaci informovali lékaře a ten připravil léčivý olej který nechal poslat *therovi*. *Thera* si olej nanasl a ucpal do nosu a vešel do vesnice pro almužnu. Lékař, když ho uviděl, mu řekl: „Ctihodný pane, byl jsem informován, že vaše oči jsou postiženy větrem.“ *Thera* se usmál. „Laický učedníku, je to tak.“ „Ctihodný pane, dal jste si do nosu léčivý olej, který jsem vám připravil a poslal?“ „Ano, laický učedníku.“ „Jak se teď cítíte?“ „Bolest je stále stejná, laický učedníku.“ Lékař si pomyslel: „Poslal jsem mu olej, který ho měl vyléčit jedinou aplikací. Proč se nevyléčil?“ A zeptal se *thery*: „Ctihodný pane, zůstal jste sedět, když jste si dával olej do nosu, nebo jste ležel?“ *Thera* mlčel. Ačkoli byl znovu a znovu dotázán, neodpověděl. Lékař si pomyslel: „Půjdu do kláštera a podívám se na místo, kde *thera* přebývá,“ a odešel se slovy: „Dobrá, Ctihodný pane, pokračujte v léčbě.“ Poté se vydal do kláštera a prohledal místo, kde *thera* pobýval. Našel jen místo pro chůzi a místo k sezení, a protože neviděl místo k ležení, zeptal se *thery*: „Ctihodný pane, zůstal jste sedět, když jste si dával olej do nosu, nebo jste ležel?“ *Thera* mlčel: „Ctihodný pane, tohle nečinite tak, mnišské povinnosti lze plnit pouze péčí o tělo. Olej byste si měl nanášet, jen

⁹. *Piṇḍapāta*: je *pāli* termín pro shromažďování almužního jídla buddhistického mnicha/mnišky, doslova znamená „pád sousta (do mísy na almužnu)“. Buddhističtí mniši a mnišky (*bhikkhu* a *bhikkhuni*) jsou závislí na podpoře laiků, kteří je obdarovávají těmito čtyřmi rekvizitami – roucho, jídlo, přístřeší a léky.

¹⁰. *Thera* a *therī*: je *pālijský* termín pro seniorní *bhikkhu* a *bhikkhuni* (mniši a mnišky) v buddhistickém mnišském řádu. Slovo doslova znamená „starší“. Tyto výrazy se objevují na konci jména mnichů a mnišek a používají k rozlišení těch, kterým uplynulo alespoň 10 let od jejich *upasampadā* (vyšší ordinace).

když ležíte.“ Takto opakoval svou žádost stále dokola a thera se slovy: „Odejdi, bratře, rozhodnu se po poradě s ostatními,“ poslal lékaře pryč.

Thera neměl v této vesnici ani blízké, ani vzdálené příbuzné. S kým se měl poradit? Poradil se tedy se svým vlastním ubohým tělem a řekl: „Bratře Pālito, řekni mi, budeš brát ohled na své oči, nebo na Buddhovy pokyny? V koloběhu existencí, jejichž počátek je nepředstavitelný, nelze spočítat období, kdy jsi byl zasažen slepotou. Mnoho set Buddhů, tisíce Buddhů zemřelo. Z nich však ani jeden Buddha by to nedokázal určit. Nyní jsi se rozhodl: „Během těchto tří měsíců dešťů neulehnu. Ať už tedy tyto oči selžou nebo zahynou, budu následovat pokynů Buddha, ne svých očí.“ Poté thera pronesl následující verše pro povzbuzení vlastního fyzického těla.

„Pālito, oči a vozy, o které bylo postaráno, se rozpadají. Stejně tak se rozpadá tělo a vše, co je s tímto tělem spojeno. Proč jsi nedbalý?

Pālito, oči a uši, o které bylo postaráno, se opotřebovávají. Stejně tak se opotřebovává tělo a vše, co je s tímto tělem spojeno. Proč jsi nedbalý?

„Pālito, oči a uši, o které bylo postaráno, hynou. Stejně tak zaniká tělo a vše, co je s tímto tělem spojeno. Proč jsi nedbalý?“

Když se takto nabádal ve třech slokách, nanesl si olej do nosu a vstoupil do vesnice pro almužnu. Když ho lékař uviděl, zeptal se ho: „Ctihodný pane, dal jste si do nosu olej?“ „Ano, laický učedníku.“ „Jak se cítíte, ctihodný pane?“ „Bolest je stejná jako předtím.“ „Seděl jste, nebo jste ležel, když jste si podával olej?“ Thera mlčel. Ačkoli se ho lékař znovu a znovu dotazoval, nepromluvil ani slovo. Lékař prohlásil: „Od dnešního dne neříkejte „ten a ten člověk mi připravil léčivý olej“ a já též neřeknu „já jsem ti připravil olej“.

Poté, co ho lékař odmítl, odešel thera do kláštera a pomyslel si: „Mnichu, ačkoli tě lékař odmítnul, nevzdávej se své pozice. Pālito, byla ti odmítnuta léčba, byl jsi opuštěn lékařem, jsi mužem poznamenaným králem smrti. Proč jsi nedbalý?“

Povzbuzován těmito slovy, pokračoval ve svých mnišských povinnostech. Na konci druhé části noci pak byl jeho zrak a jeho mentální nečistoty (*kilesa*) současně zničeny. Poté, co se stal „vyprahlým“ (*sukkha-vipassaka*)¹¹ arahatem, vstoupil do svého příbytku a usadil se. Když nastal čas obchůzky za almužnou, přišli k němu mniši a řekli: „Nyní je čas obchůzky za almužnou, ctihodný pane“. „Je čas, bratři?“ „Ano, ctihodný pane.“ „Tak tedy jděte.“ „A co ty, ctihodný pane?“ „Bratři, přišel jsem o zrak.“ Podívali se mu do očí a s očima plnými slz ho ubezpečili: „Ctihodný pane, neboj se, postaráme se o tebe.“ Poté vykonali větší i menší povinnosti, které bylo třeba vykonat, a vstoupili do vesnice pro almužnu. Lidé, kteří theru neviděli, se jich ptali: „Ctihodní pánové, kde je náš vznešený mnich?“ Když se lidé dozvěděli, co se stalo, připravily pro theru rýžovou kaši, osobně mu jídlo přinesli, poklonili se a plakali u jeho nohou. Poté se slovy: „Ctihodný pane, postaráme se o vás, nedělejte si starosti“, theru potěšili a odešli. Od té doby posílali do

¹¹ *Sukkha-vipassaka*: je termín používaný v Páli, podle komentářů, označuje ty, kteří se stanou arahaty pouze prostřednictvím vhledu (*vipassanā*), jedné či více nadsvětských stezek (*ariya-puggala*), aniž by dosáhli některé z úrovní meditačního pohroužení (*jhāna*).

kláštera pravidelně rýžovou kaši a jídlo.

Thera nadále povzbuzoval ostatních šedesát mnichů. Ti jednali podle jeho pokynů a s příchodem dne *Pavāraṇā* se všichni stali *arahaty* obdařenými analytickým poznáním (*paṭisambhidā*)¹². Když ukončili ústraní, zatoužili spatřit Vznešeného a řekli therovi: „Ctihodný pane, toužíme spatřit Vznešeného“. Když thera uslyšel jejich slova, pomyslel si: „Jsem slabý, na cestě je les zamořený lidožrouty, kdybych šel s nimi, budou unavení a nebudou moci získat almužnu. Nechám je jít napřed.“ Poté je vyzval: „Bratři, jděte napřed!“ „A co ty, Ctihodný pane?“ „Jsem slabý, na cestě je les zamořený lidožrouty, kdybych šel s vámi, byli byste unavení, jděte tedy napřed.“ „Ctihodný pane, to neříkej, půjdeme dál pouze s tebou.“

„Bratři, pokud nejste spokojeni, pokud máte takové myšlenky, tak mě to mrzí. Až vás uvidí můj mladší bratr, bude se na mě vyptávat. Řekněte mu, že jsem ztratil zrak a on za mnou někoho pošle. Půjdu s ním. Vzdejte mým jménem úctu „Obdařenému deseti sil“ (*dasa bala*)¹³ a osmdesáti Ušlechtilým therům.“ S těmito slovy jim přikázal odejít. Mniši se rozloučili a vstoupili do vesnice. Lidé, když je spatřili, jim poskytli místa k sezení a nabídli jídlo. Zeptali se: „Zdá se, že již odcházíte“. „Ano, laičtí učedníci, toužíme spatřit Vznešeného“. Opakovaně žádali mnichy, aby zůstali a když se dozvěděli o jejich odhodlání odejít, následovali je na cestě, nařikali a poté se vrátili se zpět.

Zanedlouho mniši přišli do kláštera Jetavana a therovým jménem vzdali úctu Vznešenému i osmdesáti Ušlechtilým therům. Následujícího dne se vydali na obchůzku za almužnou do místa, kde žil therův mladší bratr. Majitel domu je poznal, poskytl jim almužnu, uctivě je pozdravil a zeptal se: „Kde je můj bratr thera?“ Vyprávěli mu, co se stalo. Když uslyšel jejich slova, sedl si k nohám starších a s pláčem se zeptal. „Ctihodní pánové, co mám teď dělat?“ „Thera očekává, že k němu odsud někdo přijde. Až tam dorazí, thera s ním přijde.“ „Ctihodní pánové, toto je můj synovec, jménem Pālita, pošlete jeho.“ „V tomto přestrojení ho nemůžeme poslat. Cesta je plná nebezpečí. Měli bychom ho poslat až poté, co vstoupí do mnišského řádu.“ „Ctihodní pánové, pošlete ho tedy, až tak učiníte.“ Poté ho přijali do řádu, dva týdny ho učili, jak zacházet s mísou, rouchem a jinými mnišskými povinnostmi. Následně mu ukázali cestu a poslali ho za therou. Pālita následoval cestu a brzy dorazil do vesnice. Když u brány vesnice uviděl starce, zeptal se ho: „Je v okolí této vesnice nějaký lesní klášter?“ „Ano, je.“ „Kdo tam sídlí?“ „Ctihodný pane, sídlí tam thera jménem Pālita.“

¹² *Paṭisambhidā*: ‚analytické poznání‘ či ‚rozpoznávání‘. Existují čtyři druhy: 1. analytické poznání významu (*attha-paṭisambhidā*) je poznáním smyslu, 2. analytické poznání zákonitostí jevů (*dhamma-paṭisambhidā*) je poznáním jevů a jejich zákonitostí, 3. analytické poznání jazyka (*nirutti-paṭisambhidā*) je poznáním jazyka ve vztahu k zákonitostem jevů a jejich významu a 4. analytické poznání důvtipnosti (*paṭibhāna-paṭisambhidā*) poznáním tří předchozích druhů poznání. Ohledně sedmi kvalit vedoucích k dosažení čtyř analytických poznání viz A. VII, 37; Vism. XIV, 21 a násl.; Vibh. XV; Pts.M

¹³ *Dasa-bala*: ‚deset sil‘ Dokonalého; nebo ‚ten, který je těmito silami obdařen‘, tj. Buddha. O něm se praví (například v M. 12, A. X, 21): „Tu, mniši, Dokonalý chápe ve shodě se skutečností 1. možné jako možné a nemožné jako nemožné ... 2. následky minulého, současného a budoucího jednání ... 3. cestu vedoucí k blaženosti všech ... 4. svět s jeho mnoha různými prvky ... 5. různé sklony bytosti ... 6. nižší a vyšší schopnosti bytosti ... 7. znečištění, čistotu a vznikání s ohledem na pohroužení, osvobození, soustředění a dosažení ... 8. vzpomíná si na mnoho minulých zrození ... 9. vnímá božským zrakem, jak bytosti mizí a znovu se objevují podle svých činů (kammy) ... 10. dosáhl zničením všech zákalů ‚svobody myslí‘ a ‚osvobození moudrostí‘...“

„Ukaž mi cestu.“ „Kdo jste, ctihodný pane?“ „Jsem theru synovec.“ Stařec ho poté doprovodil do kláštera.

Pālita vzdal úctu staršímu a poté, co se o něj dva týdny náležitě postaral a vykonával větší i menší povinnosti, staršího mnicha oslovil takto: „Ctihodný pane, můj strýc hospodář si přeje, abys k němu přišel. Pojď, půjdeme.“ „Dobrá, drž se mé hole.“ Novic se přidržel špičky hole a oba přišli do vesnice. Lidé poskytli therovi péči a poté ho oslovili: „Zdá se, ctihodný pane, že nás opouštíte.“ „Ano, laičtí učedníci, půjdu vzdát úctu Vznešenému.“ Všechně ho žádali, aby zůstal, ale když se jim to nepodařilo, doprovodili theru až na určitou vzdálenost cesty, nechali ho odejít a s pláčem se vrátil.

Novic šel s therou, držel se špičky hole, až došli k lesní vesnici jménem *Katthana-gara*, poblíž níž theru dříve pobýval. Když vyšli z vesnice, novic zaslechl hlas nějaké ženy, která si prozpěvovala při sběru dříví a přilnul k tomu hlasu.

Vskutku neexistuje žádný jiný zvuk, který by člověka rozrušoval po celém těle tak, jako ženský hlas. Proto Vznešený pronesl: „Mniši, neznám žádný jiný zvuk, který by dokázal zcela uchvátit srdce muže, jako hlas ženy.“

Novic uchvácený jejím hlasem upustil hrot hole a řekl therovi: „Počkej zde, ctihodný pane, musím něco odnést.“ Šel k ní a žena, když ho uviděla, zůstala zticha. Novic se s ní dopustil mravního přestupku. Thera si pomyslel: „Právě jsem slyšel někoho zpívat. Byl to ženský hlas. Novic je již dlouho pryč, určitě se dopustil morálního přestupku.“ Novic po ukončení svého činu přišel k therovi a řekl: „Pojďme, ctihodný pane.“ Thera se novice zeptal: „Dopustil ses nějakého přestupku?“

Ačkoli se ho theru znovu a znovu dotazoval, novic mlčel a nepronesl ani slovo. Thera ho oslovil: „Takový hříšný člověk by se neměl přidržovat konce mé hole.“

Novice naplnili výčitky svědomí, svlékl si žluté roucho, oblékl si laické šaty a pronesl: „Ctihodný pane, dříve jsem byl novicem, ale nyní jsem se stal laikem. Přijal jsem mnišský život kvůli nebezpečí na cestě, ne skrze důvěru, pojď, půjdeme dál.“ Thera odpověděl: „Hříšný hospodář a hříšný mnich jsou úplně stejní. Ani když jsi byl novicem, jsi nebyl schopen dodržovat pravidla mravnosti. Co dobrého bys byl schopen vykonat jako hospodář? Takový zlosyn, jako jsi ty, by se neměl držet konce mé hole.“

„Ctihodný pane, cesta je lemována nebezpečím lidožroutů a ty jsi slepý. Jak bys tu chtěl zůstat?“ Na to theru odpověděl: „Bratře, nedělej si starosti. I kdybych si tu měl lehnout a zemřít, nebo i kdybych tu měl bloudit, s tebou nepůjdu.“ A pronesl následující verše:

„Ztratil jsem zrak, přišel jsem na nebezpečnou cestu, raději ulehnu, než bych šel s tebou. S hlupákem se nelze přátelit.“

„Ztratil jsem zrak, přišel jsem na nebezpečnou cestu, raději zemřu, než bych šel s tebou. S hlupákem se nelze přátelit.“

Když to novic uslyšel, zachvátili ho výčitky svědomí a řekl: „Dopustil jsem se vážného přestupku, který je hazardní a nevhodný“, vztáhl ruce a s pláčem utekl do lesa a zmizel.

Poté nažloutlý kamenný trůn Sakky, krále bohů, šedesát *yojana* na délku padesát *yojana* na šířku, patnáct *yojana* na tloušťku, barvy čínské růže, který se zvedá a klesá, když Sakka usedá a vstává, vykazoval mocí therových ctností známky žaru. Sakka si pomyslel: „Kdo si přeje mě sesadit z trůnu?“ rozhlédl se po světě svými nebeskýma očima a uviděl theru. Proto starověcí učitelé pronesli: „Král bohů, obdařený tisíci očima, rozjasnil své nebeské vidění a uviděl, že thera Pála, který ctí řád a ošklivý se mu zlo, našel zalíbení v Buddhově společenství.“

Poté Sakku napadlo: „Kdybych nešel k tomuto zasloužilému therovi, který ctí řád a ošklivý se mu zlo, moje hlava se rozpoltí na sedm částí. Musím ho jít navštívit.“

Král bohů, obdařený tisíci očima, držící božskou svrchovanost nad Bohy, se znenadání objevil a přiblížil k Cakkhupāla therovi. Když se k němu přibližoval, thera uslyšel jeho kroky a zeptal se: „Kdo je to?“ „Jsem cestovatel, Ctihodný pane.“ „Kam putuješ, laický učedníku?“ „Do Sāvattihī, Ctihodný pane.“ „Pokračuj, příteli.“ „Ctihodný pane, kam půjde vznešený mnich, tam chci jít též. Pojďme spolu Ctihodný pane.“ „Příteli, jsem slabý, když mi budeš dělat společnost, budu tě jen zdržovat.“ „Nespěchám, krom toho, pokud půjdu se vznešeným mnichem, mohu získat jeden z deseti bodů¹⁴ záslužné činnosti. Pojďme tedy spolu Ctihodný pane.“

Thera si pomyslel: „Musí to být dobrý člověk“ a řekl: „Chyt' se konce mé hole, laický učedníku.“ Sakka tak učinil, zkrátil svou psychickou silou prostor a dospěli ještě téhož večera do Jetavany. Když thera zaslechl zvuk lastury, bubny a jiných hudebních nástrojů, zeptal se: „Odkud přichází ten zvuk?“ „Ze Sāvattihī, Ctihodný pane.“ „Laický učedníku, předtím, když jsme šli, tak nám to trvalo mnohem déle.“ „Znám zkratku Ctihodný pane.“ V tu chvíli si thera uvědomil. „Není to žádná lidská bytost, musí to být bůh.“

Poté Sakka přivedl theru do listové chýše, kterou pro theru speciálně nechal zhotovit mladší hospodář, posadil ho na pohovku a v přestrojení za milého přítele k němu přistoupil a zvolal: „Příteli, Pālo.“ „Co se děje, příteli?“ „Viš o příchodu thery?“ „Nevím nic o tom, že by měl thera přijet?“ „Ano, příteli, právě se vracím z kláštera a našel jsem theru sedět v listové chýši, kterou jsi pro něj nechal zhotovit.“ Tak pravil a odešel.

Hospodář se též vydal do kláštera a když spatřil theru, rozplakal se u jeho nohou se slovy: „Ctihodný pane, neměl jsem připustit, abys opustil tento svět,“ Poté propustil dva ze svých otroků, nechal je therou ordinovat a zadal jim instrukce se slovy: „Prosím, obsluhujte theru tím, že budete za něj ve vesnici sbírat rýžovou kaši, jídlo atd.“ Novicové se o theru dobře postarali a prokazovali mu veškerou službu.

Jednoho dne si několik mnichů z daleka řeklo: „Chceme spatřit Vznešeného.“ Přišli do Jetavana, poklonili se Mistrovi a spatřili též osmdesát Ušlechtilých therů. Když obcházeli klášter, došli k příbytku thery Cakkhupāly a pomysleli si: „Toho bychom též rádi navštívili.“ Když nastal večer, rozhodli se vydat k jeho obydlí. V tu chvíli se zvedl velký

¹⁴ *Kusala kamma*: Deset záslužných činů – 1. dobročinnost (*dāna*), 2. morálka (*sīla*), 3. mentální rozvoj (*bhāvanā*), 4. úcta nebo respekt (*apacāyana*), 5. služba při pomoci druhým (*veyyāvaccā*), 6. sdílení zásluh s ostatními (*pattidāna*), 7. radost ze zásluh druhých (*pattanumodana*), přednes Dhammy (*Dhammasavana*), naslouchání Dhammě (*Dhammadesanā*), napřimění vlastních špatných názorů (*dhittijukamma*).

mrak. Pomysleli si: „Je již večer a zvedl se mrak, půjdeme se na něj raději podívat brzy zrána“ a vrátili se zpět. V první části noci přšelo, ale v druhé dešť ustal. Thera, odhodlaný a zkušený v meditaci chůze (*caṅkamaṇa*), se v poslední části noci rozhodl jít praktikovat. V té době se však na zemi objevilo mnoho červených brouků promočených čerstvou dešťovou přeháňkou a thera je při chůzi sem a tam ve velkém množství rozmačkal. Obyvatelé včas nezametli místo, kudy thera kráčet. V té době si cizí mniši pomysleli: „Měli bychom se jít podívat do therova příbytku.“ Když tam dorazili, našli na cestě rozmačkaný hmyz a ptali se: „Kdo se tu procházel?“ „Náš mistr, ctihodní pánové.“ Mniši zabručeli a řekli: „Podívejte se, jak se ten mnich chová. Když měl zrak, nedělal nic jiného, než že ležel a spal, ale teď, když o zrak přišel, si vzal do hlavy, že bude chodit sem a tam a to má za následek, že zabil tolik hmyzu. Myslel si, že bude konat dobro, ale napáchal jen škodu.“ Poté odešli a oznámili vše Tathāgatovi: „Vznešený pane, thera Cakkhupāla, který si vzal do hlavy, že bude chodit sem a tam, zabil mnoho hmyzu.“ „Viděli jste ho, jak je zabíjí?“ zeptal se Vznešený. „Neviděli, Ctihodný pane.“ „Mniši, stejně jako jste ho neviděli zabíjet, tak ani on neviděl ty živé tvory. Ti, kdo jsou prostí všech vlivů, nemohou mít žádný úmysl způsobovat smrt.“ „Ctihodný pane, jestliže thera vykazuje podpůrné předpoklady pro arahatství, jak je možné, že oslepl?“ „Pod vlivem kammy, kterou vykonal v minulosti, mniši.“ „Ctihodný pane, co učinil?“ „Poslouchejte pozorně mniši.“

„Kdysi dávno, když vládl král Benáresu, putoval po vesnicích a městech jistý lékař který nabízel svou lékařskou praxi. Potkal ženu se slabým zrakem a zeptal se jí: „Co se ti stalo?“ Žena mu odpověděla: „Nevidím na oči.“ „Rád tě budu tě léčit.“ „Prosím učiň tak, pane.“ „Co mi za to dáš?“ „Kdybyste mi dokázal dát oči do pořádku, stala bych se i se svými dětmi vaší otrokyní“. „Dobrá,“ řekl lékař a připravil lék. Po jediné aplikaci léku se její oči uzdravili. Žena si pomyslela: „Slíbila jsem, že se stanu jeho otrokyní spolu se svými dětmi, ale když tak učiním, nebude se ke mně chovat hezky, raději ho podvedu.“ Když lékař znovu přišel a zeptal se: „Jak se vám daří, má drahá paní?“ odpověděla: „Předtím mě oči trochu bolely, ale teď mě bolí ještě víc.“ Lékař si pomyslel: „Tato žena mě chce oklamat a není ochotna mi nic dát. Nepotřebuji, aby splatila, co mi dluží. Raději ji okamžitě oslepím.“ Vrátil se domů a vyprávěl příhodu své ženě. Ta zůstala zticha. Připravil lék, vrátil se k té ženě a řekl: „Milá paní, prosím, použij tuto mast,“ a přiměl ji mast použít. Obě její oči rázem zhasly jako plamen lampy. Tím lékařem byl Cakkhupāla.

„Mniši, skutek mého syna, který tehdy spáchal, ho následoval z minulosti, neboť zlý skutek následuje toho, kdo páchá zlo, stejně tak, jako kolo následuje ozubení býka, který nese jho.“ Vyprávěje příběh a ukazující jeho nosnost, pronesl Král spravedlnosti následující verš, podobně jako král opatří královský řád královskou pečetí poté, co byl nanesen pečetní vosk:

„Mysl je základem, mysl je tvůrcem, s myslí znečištěnou kdo hovoří, kdo jedná, toho strast následuje jako kolo za tažným zvířetem.“

Překlad a poznámky bhikkhuní Visuddhi

Zdroj: The Dhammapada Commentary, Badanta Mahā Buddhaghosathera; překlad do angličtiny: by E.W. Burlingame, Harvard university 1921; publikováno: by the Department of Pāli, University of Rangoon; foto a vysvětlující pāli překlad: Treasury of Truth – Dhammapada by Ven. Weragoda Sarada.